

Anna Niżegorodcew

Uniwersytet Jagielloński

**EUROPEJSKIE NAUCZYCIELSKIE
STUDIA MAGISTERSKIE (EMETT)
– MODUŁY INTERKULTUROWE¹**

**European Master for European Teacher Training
(EMETT) Studies – intercultural modules**

This paper is first of all informative. In the first section, it gives a survey of innovative Master Studies for European secondary teachers, being prepared by an international team from eight countries. Among five main training areas, there are Intercultural Studies, which are to be implemented in another country during a mobility semester. The second section of the paper describes briefly four intercultural modules developed in the EMETT Studies: Education systems in the European Union, Intercultural communication, Selected aspects of European culture and Intercultural education. The third part of the paper gives an example of the teaching material which can be used to raise students' intercultural awareness. The material is based on a literary text made into a contemporary play, focused on the universal theme of a journey, set in the Polish Tatra Mts. The author of the paper shows how such a material can combine elements of three intercultural modules: Intercultural education, Intercultural communication and Selected aspects of European culture. Finally, the paper points out the role of a language of international communication in the implementation of EMETT Studies during the mobility semester.

¹ W tworzeniu programu studiów EMETT (*European Master for European Teacher Training*) uczestniczą: Francesca Caena (koordynatorka) – Wenecja, Nijole Brazniene i Loreta Chodzkienė – Wilno, Hans Dorf – Kopenhaga, Pascal Guibert – Nantes, Katalin Kollar – Budapeszt, Marios Pittalis – Nikozja, Friedrich Wittib – Innsbruck, Anna Niżegorodcew, Maria Jodłowiec, Małgorzata Stypińska i Małgorzata Zimmermann – Kraków. Inicjatorem i kierownikiem Projektu EMETT jest prof. Umberto Margiotta z Uniwersytetu Ca' Foscari w Wenecji. Projekt jest realizowany w ramach programu Unii Europejskiej „Uczenie się przez całe życie”, DG Edukacja i Kultura, numer grantu: 2007-2577/001-001.

1. Projekt EMETT

Projekt EMETT (*European Master for European Teacher Training*) jest innowacyjnym projektem studiów europejskich II stopnia przygotowujących przyszłych nauczycieli szkół średnich. Studia te są w końcowej fazie opracowywania, czym zajmuje się międzynarodowy zespół z ośmiu krajów Unii Europejskiej (Austrii, Cypru, Danii, Francji, Litwy, Polski, Węgier i Włoch). Najważniejszym celem Projektu jest wprowadzenie wspólnego europejskiego programu kształcenia nauczycieli szkół średnich, przy wykorzystaniu istniejących już możliwości transformacji systemów edukacji w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, stworzonych przez proces boloński.

Wprowadzenie studiów EMETT umożliwi więcej kontaktów międzykulturowych i międzyjęzykowych, ponieważ przez jeden semestr (z czterech semestrów studiów) przyszli nauczyciele będą studiowali w innym kraju, na jednym z ośmiu uniwersytetów (Uniwersytet Eötvösa Loránda – Budapeszt, Uniwersytet Aarhus – Kopenhaga, Tyrolski Uniwersytet Pedagogiczny – Innsbruck, Uniwersytet Jagielloński – Kraków, Uniwersytet Nantejski – Nantes, Uniwersytet Cypryjski – Nikozja, Uniwersytet Ca' Foscari – Wenecja i Uniwersytet Wileński – Wilno).

Studia EMETT obejmują pięć obszarów kształcenia (w sumie 120 ECTS):

- Przedmiot studiów zintegrowany z metodyką nauczania tego przedmiotu
- Praktykę pedagogiczną
- Psychopedagogikę
- Naukę trzech języków europejskich: dwa główne języki europejskie (w tym język wykładowy studiów zagranicznych, prawdopodobnie język angielski) i język kraju przyjmującego (np. język polski)
- Moduły interkulturowe
- Seminarium magisterskie

W trakcie semestru za granicą (drugi lub trzeci semestr studiów) program EMETT przewiduje: praktykę pedagogiczną (częściowo), naukę dwóch lub trzech języków obcych (główne języki europejskie i język kraju przyjmującego) oraz moduły interkulturowe.

2. Moduły interkulturowe w Projekcie EMETT

Moduły interkulturowe obejmują kursy dotyczące:

- Edukacji w krajach Unii Europejskiej
- Komunikacji międzykulturowej
- Wybranych elementów kultury krajów europejskich
- Edukacji międzykulturowej.

Moduł *Edukacja w krajach Unii Europejskiej* skupia się m.in. na tematyce związanej z polityką oświatową w różnych krajach Unii Europejskiej, najnowszymi refor-

mami w tych krajach oraz statusem nauczyciela w różnych krajach Unii Europejskiej, w kontekście istniejących możliwości i wyzwań. W ramach tego modułu przyszli nauczyciele poznawać będą programy kształcenia nauczycieli i ich realizację w Unii Europejskiej, na podstawie czego powinni wyrobić sobie pogląd na istniejące podobieństwa i różnice pomiędzy kształceniem nauczycieli w Europie. Wyzwaniem, z którym będą musieli się zmierzyć wykładowcy tego modułu jest zakres tematyki i stopień szczegółowości tematów. Chodzi zwłaszcza o to, aby wydobyć istotne treści i formy kształcenia nauczycieli w różnych krajach Unii Europejskiej, bez niepotrzebnego obciążania pamięci studentów szczegółami dotyczącymi teorii kształcenia. Wydaje się, że wizualne programy szkoleniowe dla nauczycieli mogą urozmaicić tradycyjne wykłady i seminaria, które w tym module stanowić muszą podstawę kształcenia.

Komunikacja międzykulturowa obejmuje m.in. tematykę komunikacji werbalnej i niewerbalnej w różnych kulturach/językach, funkcji języka oraz sposobów ich wyrażania w różnych kulturach/językach, językowych i kulturowych aspektów grzeczności oraz międzykulturowych nieporozumień komunikacyjnych i strategii ich rozwiązywania.

Ten moduł będzie prawdopodobnie bardzo atrakcyjny dla studentów, o ile szczegółowy program kształcenia zawierać będzie formy warsztatowe, odgrywanie ról i odwoływanie się do własnych doświadczeń uczących się.

Moduł *Wybrane elementy kultury krajów europejskich* zawiera m.in. tematykę dotyczącą wybranych dzieł kultury krajów europejskich (architektury, malarstwa, rzeźby, muzyki, literatury) jako przykładów wspólnej tradycji Europy oraz wybranych nowych zjawisk kulturowych krajów europejskich (teatr, wystawy, festiwale).

Również i ten moduł może być niezwykle atrakcyjny dla studentów, bowiem oprócz przekazu ustnego, wykładowcy korzystać powinni z materiałów wizualnych, prezentacji multimedialnych i filmów dokumentalnych, a także organizować powinnym wizyty w muzeach, zwiedzanie zabytków, udział w przedstawieniach, festiwalach i koncertach.

Wreszcie *Edukacja międzykulturowa* dotyczy tematyki związanej z kulturowym zróżnicowaniem Europy, koncepcjami *kultury*, *akulturacji* i *dyskryminacji*, problemami kulturowymi migrantów we współczesnej Europie, polityką kulturową Unii Europejskiej oraz metodami i technikami edukacji międzykulturowej. Moduł ten ma być obowiązkowy dla wszystkich przyszłych nauczycieli. Z jednej strony stanowić ma podstawę teoretycznego kształcenia interkulturowego, z drugiej, poprzez aktualne wydarzenia, wywiady oraz spotkania, ma dawać wgląd w doświadczenie wielokulturowości.

Tworzenie modułów interkulturowych podlegało takiemu samemu procesowi jak pozostałe obszary kształcenia. Na początku uczestnicy międzynarodowego zespołu wyodrębnili poszczególne obszary. Następnie opracowano szablon dla poszczególnych modułów, który został wypełniony przez mniejszy zespół w kategoriach celów i treści kursów, ich spodziewanych wyników oraz kompetencji kończących kurs studentów.

W obecnym stanie, powyższy ramowy program modułów interkulturowych jest w dużym stopniu niekompletny. Musi być on opracowany szczegółowo przez zespoły narodowe, w celu znalezienia właściwych materiałów i form kształcenia, odpowiadających potrzebom i zainteresowaniom studentów z różnych krajów europejskich, oraz nadrzędnym celom studiów EMETT, czyli wzajemnemu poznawaniu swych kultur i rozwijaniu świadomości interkulturowej.

3. Przykład materiału do rozwijania świadomości interkulturowej

Poniżej podano przykład zadania i materiału dotyczącego trzech modułów interkulturowego obszaru kształcenia: edukacji międzykulturowej, komunikacji międzykulturowej i wybranych elementów kultury krajów europejskich. Należy podkreślić, że jak w podanym przykładzie, moduły mogą się ze sobą przeplatać, a forma kształcenia podczas mobilnego semestru może być otwarta, obejmować wizualizację i ekspresję artystyczną poprzez sztukę, muzykę, taniec i dramatyzację, powiązane z literaturą, a koncentrujące się na temacie, który dostarczałby zagranicznym studentom wiedzy interkulturowej i rozwijał ich świadomość dotyczącą kultury kraju przyjmującego. Celem tak ujętego kształcenia interkulturowego nie jest całościowy kurs kultury danego kraju lub regionu, zresztą nie- możliwy do przeprowadzenia w czasie jednego semestru, lecz uwrażliwienie na charakterystyczne aspekty określonej kultury w kontraście z własną kulturą.

Wybrano uniwersalny temat wędrówki w góry i odkrywania zarówno piękna przyrody, jak i wzajemnego poznawania się uczestników wędrówki. Temat ten, będący przedmiotem wielu utworów literackich i obrazów, może zostać ukazany studentom na przykładzie sztuki teatralnej „Na przełęczy”, wystawianej z powodzeniem od siedmiu lat przez Teatr im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem, na podstawie utworu literackiego z początku XX wieku – opowieści St. Witkiewicza pod tym samym tytułem.² Autorem scenariusza i reżyserem sztuki jest Andrzej Dziuk.

Obecnie wystawiana sztuka „Na przełęczy”, jakkolwiek dość wierna swojemu literackiemu pierwowzorowi, ma również współczesne odniesienia, które można analizować w kontekście kulturotwórczej roli Zakopanego i Tatr 100 lat temu, jak i kulturowych aspektów wędrówek, pielgrzymek i turystyki obecnie. Powodzenie przedstawienia świadczy o jego aktualności dla współczesnej polskiej widowni. Szczególnym aplauzem widownia wita ironiczne, lecz ciepłe potraktowanie „mieszczuchów pchających się” w Tatry, w tym także cudzoziemców, co może być szczególnie atrakcyjne dla zagranicznych studentów.

Studenci z innych krajów i kultur mogliby zapoznać się ze zróżnicowaniem kulturowym w Polsce, w tym na terenie Podhala (edukacja międzykulturowa). Mogliby poznać nazwiska najważniejszych pisarzy, poetów, muzyków, malarzy i architektów związanych na początku XX w. z Zakopanem i Tatrami. Mogliby, na przykład, wysłuchać fragmentów „Harnasi” Karola Szymanowskiego i kon-

² St. Witkiewicz. 1948. *Na przełęczy*. Warszawa: Spółdzielnia Wydawnicza „Książka”.

certu kapeli góralskiej, obejrzeć taniec góralski, zapoznać się z przykładami oryginalnego budownictwa góralskiego i architektury stylizowanej na góralszczyznę, obejrzeć obrazy Zofii Stryeńskiej, Rafała Malczewskiego i innych malarzy związanych z Zakopanem (wybrane elementy kultury). Mogliby również nauczyć się wybranych słów i wyrażeni gwarę góralskiej, a także zasad zachowania na górskim szlaku (komunikacja interkulturowa).

Przykład wykorzystania tematyki tatrzańskiej do zaznajomienia zagranicznych studentów z polską kulturą, równocześnie w jej wielu aspektach, powiązanych charakterystycznym miejscem (Tatry, Zakopane), można wykorzystać do porównania kulturotwórczej roli Tatr z innymi miejscami i górami w Europie (np. Alpami). Natomiast tematyka pewnej odrębności kulturowej i językowej mieszkańców Podhala może prowadzić do międzykulturowej dyskusji o różnych regionach w Europie i o charakterystycznych cechach ich mieszkańców. Przyszli nauczyciele szkół średnich w krajach Unii Europejskiej (w tym w Polsce) powinni zauważać sytuacje, które mogą służyć jako okazje do międzykulturowych spotkań. W tych spotkaniach powinni rozwijać nie tylko wiedzę o innych kulturach, lecz także umiejętność porównywania, refleksji i empatii. Własna kultura może być pierwszym źródłem informacji i refleksji.

Aby posłużyć się bezpośrednio fragmentem sztuki, przytoczmy fragment, gdy w przedstawieniu „Na przełęczy” pojawia się w Tatrach „Anglik” (zabawnie ubrany po szkocku), który okazuje się jednak urodzonym w Anglii Polakiem. Reżyser potraktował ten epizod w ciekawy sposób. Przebrany za Brytyjczyka Polak udaje Anglika, wypowiadając z polskim akcentem teksty przypominające ćwiczenia z tradycyjnego podręcznika do nauki języka angielskiego oraz inne banalne stwierdzenia:

What's that? That is a tree. The tree is green. I'm not green.

What's that? That's a mountain. The mountain is big. I'm big, too.

What's that? That's a dog. The dog wants to eat me.

[...]

Tatry – OK! – the most beautiful mountains in the world – OK! – Krupówki in Zakopane not worse than Picadilly – OK! – Yes! – OK!

Fragment ten można wykorzystać zarówno pod kątem czysto językowym (sztuczność wypowiedzi, obcy akcent), jak i pod kątem stereotypów różnych narodowości w danym społeczeństwie i ich przeobrażeń w czasie. Porównanie oryginalnego tekstu Witkiewicza sprzed 100 lat z jego ówczesnym stereotypem Anglików („szczyt flegmy, lordowski spokój, pycha i przebiegłość”) i z podziwem, że ci przedstawiciele wyrafinowanej cywilizacji zachodniej zawitali w dzikie Tatry, z obecnym wizerunkiem rozpasanych Brytyjczyków w Polsce, mogłoby być bardzo ciekawe dla rozwoju interkulturowej świadomości studentów.

4. Rola języka międzynarodowej komunikacji w Projekcie EMETT

Podczas mobilnego semestru przyszli nauczyciele będą odbywać studia w innym kraju. Sytuacja ta stwarza spore wymagania językowe. Jeden język europejski (przynajmniej na poziomie B2 lub C1) powinien zostać wybrany jako język wykładowy studiów EMETT. Prawdopodobnie takim językiem wykładowym dla międzynarodowej grupy studentów stanie się język angielski, jako najbardziej popularny język obcy nauczany w szkołach w krajach biorących udział w Projekcie EMETT i spełniający rolę języka międzynarodowej komunikacji (*lingua franca*) w Europie.

Oprócz funkcji komunikacyjnej, wspólny język międzynarodowej komunikacji pełniłby również funkcję interkulturową, ponieważ umożliwiałby poznawanie innych kultur i rozwój świadomości interkulturowej. Moduły interkulturowe nauczane przy pomocy języka angielskiego stawałyby się nie tylko zrozumiałe dla zagranicznych studentów, jeśli idzie o ich treść, lecz także ich przesłanie byłoby bardziej uniwersalne. Sam wybór treści do modułów (por. powyższy przykład tematyki tatrzańskiej), stwarzałby okazję do refleksji nad możliwością ich zrozumienia przez studentów z innych krajów. Taka refleksja z kolei byłaby okazją do poszerzenia horyzontów myślowych.

Ponadto, użycie jednego wspólnego języka (obok języków narodowych) stwarzałoby możliwość bezpośredniego porównania własnej kultury z innymi kulturami i wyjścia poza zawężony horyzont jednej kultury, szczególnie w zakresie postaw i ocen w stosunku do siebie i do innych.

5. Wnioski

W założeniu osób, które opracowywały moduły interkulturowe Projektu EMETT, do których należała również autorka, moduły te powinny rozwinąć u przyszłych nauczycieli kompetencje interkulturowe, oparte na wiedzy i doświadczeniu interkulturowym. Kompetencje te nie ograniczałyby się jedynie do wiedzy interkulturowej, lecz również zawierałyby postawy otwartości i tolerancji wobec innych ludzi i ich kultur, a także umiejętności poszerzania wiedzy interkulturowej i rozwijania postaw otwartości i tolerancji. Kompetencje te można rozwijać u przyszłych nauczycieli poprzez:

- Włączenie do programów kształcenia nauczycieli modułów interkulturowych, obejmujących *Edukację w krajach Unii Europejskiej*, *Komunikację międzykulturową*, *Wybrane elementy kultury krajów europejskich* oraz *Edukację międzykulturową*.
- Traktowanie tych modułów nie tylko jako przekaz wiedzy, lecz także jako zintegrowane tematycznie doświadczenie kulturowe, służące rozwijaniu świadomości interkulturowej (por. powyższy przykład).
- Prowadzenie zajęć związanych z modułami interkulturowymi w kraju przyjmującym, a więc w kraju o innej kulturze aniżeli kultura kraju ojczystego, co umożliwiałoby ukazywanie zjawisk kulturowych z innej perspektywy.

- Posługiwanie się językiem międzynarodowej komunikacji (np. językiem angielskim), co stwarzałooby możliwość bardziej uniwersalnego przekazu kulturowego, który trafiałby równocześnie do przedstawicieli różnych kultur i języków.